

การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

สภาพปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีเจตนารมณ์ประการหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตลอดจนได้กำหนดกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยเป็นรูปธรรมขึ้น ทั้งส่วนของการกำหนดให้มีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย และเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อให้การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรอิสระอีกองค์กรหนึ่งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้ดำเนินการในหลายด้านและหนึ่งในนั้นคืออำนาจหน้าที่ในการติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงตลอดถึงข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณีที่เห็นว่าจำเป็นการที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๔๔ (๓) บัญญัติอำนาจหน้าที่ดังกล่าวไว้ เนื่องจากที่ผ่านมาไม่ปรากฏว่ามีองค์กรใดเป็นองค์กรหลักที่ทำหน้าที่ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญทำให้เกิดปัญหาการละเลยไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หรือดำเนินการล่าช้า หลัการต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้มีการผลักดันให้มีการออกกฎหมายรองรับเพื่อกำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครอง ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงได้บัญญัติให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำหน้าที่ในการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญด้วย

นอกจากนี้ บทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๔๐ และมาตรา ๔๑ ยังได้บัญญัติถึงแนวทางและวิธีปฏิบัติในการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของผู้ตรวจการแผ่นดินไว้ด้วยอันเป็นการรองรับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ดังนี้

“มาตรา ๔๐ ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจขอให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องชี้แจงและรายงานผลการดำเนินการเพื่อประกอบการพิจารณา

เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแล้วพบว่า หน่วยงานใดยังไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญในเรื่องใดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแล้วแจ้งไปยังผู้ควบคุมหรือกำกับดูแลหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สั่งการตามควรแก่กรณี และให้รายงานผลการดำเนินการให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบ”

“มาตรา ๔๑ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์การประเมินผลที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้ประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแล้วให้รายงานต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา เพื่อทราบตามมาตรา ๔๓ ”

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งเป็นองค์กรปฏิบัติงานด้านธุรการ เพื่อรองรับการปฏิบัติภารกิจให้แก่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะต้องเร่งดำเนินการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งการดำเนินงานด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ นั้น มีขั้นตอนเริ่มจากการรวบรวมรายชื่อกฎหมาย และมาตรการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดมาจัดทำบัญชีกฎหมายและมาตรการเพื่อใช้ติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ กรณีรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้จะต้องนำบทบัญญัตินั้นมาวิเคราะห์ว่าเรื่องดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใดเพื่อจะติดตามได้อย่างถูกต้อง จากนั้นจึงทำหนังสือติดตามไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้หน่วยงานรายงานผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเป็นรายไตรมาส รวมทั้งมีการติดต่อประสานงานทางโทรศัพท์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หากพบว่าหน่วยงานใดยังไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญผู้ตรวจการแผ่นดินจะจัดทำข้อเสนอแนะส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปฏิบัติเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด และรายงานเรื่องดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ซึ่งจากการปฏิบัติงานที่ผ่านมาพบว่า มีปัญหาสำคัญหลายประการที่ส่งผลให้งานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่ ปัญหาด้านการติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเนื่องจากการจัดทำบัญชีกฎหมายและมาตรการที่ใช้ในการติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ปัญหาด้านการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญขาดแนวทางและวิธีการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน ปัญหาด้านบุคลากรบุคลากรที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งใหม่ส่วนใหญ่ขาดองค์ความรู้และประสบการณ์ในด้านการปฏิบัติงาน ปัญหาด้านฐานข้อมูลวิชาการที่ใช้ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอและระบบสารสนเทศที่ใช้จัดเก็บข้อมูลผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญยังไม่สามารถประมวลผลในลักษณะจำนวนรวม สถิติ แผนภูมิ และรายงานได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้ขอรับการประเมิน ซึ่งเป็นบุคลากรในสำนักติดตามประเมินการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ โดยมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางการแก้ไขและกำหนดแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาและเสนอลักษณะการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานด้านการติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
๓. เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

วิธีการศึกษา

๑. ศึกษาจากกระบวนการและวิธีการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
๒. ศึกษาจากการถอดบทเรียนของผู้ขอรับการประเมินในการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ
๓. ศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ วารสาร กฎหมาย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

ข้อค้นพบสำคัญ

เอกสารวิชาการกรณีศึกษาส่วนบุคคลเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเสนอลักษณะการปฏิบัติงาน รวมทั้งสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญให้แก่บุคลากรของสำนักติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ โดยมีขอบเขตการศึกษาจากผลการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาของผู้รับการประเมินระหว่างวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ถึงปัจจุบัน (เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๖) รวมทั้งจากเอกสาร ตำรา หนังสือ วารสาร กฎหมาย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยผลการศึกษาพบปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ด้านการติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ในแต่ละมาตราจะต้องมีการจัดทำกฎหมายหรือมาตรการเรื่องใดบ้างเพื่อรองรับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญส่งผลให้การจัดทำบัญชีกฎหมายและมาตรการที่จะใช้ในการติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญยังไม่ครบถ้วน นอกจากนี้การที่รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการจัดทำกฎหมายและมาตรการไว้รวมทั้งการไม่มีบทกำหนดโทษในกรณีที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่รายงานผลการดำเนินการทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการรายงานผลปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจาก

เนื้อหาของรัฐธรรมนูญมีความหลากหลาย ประกอบกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ ก็มีลักษณะที่แตกต่างกัน จึงยังไม่สามารถกำหนดแนวทางและวิธีการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่ใช้กับทุกหน่วยงานได้ ทำให้การประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญขาดประสิทธิภาพ ด้านบุคลากร เนื่องจากบุคลากรของสำนักติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเป็นบุคลากรที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งใหม่ และหลายคนยังไม่เคยผ่านประสบการณ์การทำงาน จึงมีปัญหาในหลายด้าน เช่น ไม่เข้าใจกระบวนการและขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ขาดทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการติดตามและการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ด้านฐานข้อมูลวิชาการ เนื่องจากสำนักติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเป็นสำนักที่ตั้งขึ้นใหม่ ทำให้ฐานข้อมูลที่ใช้สนับสนุนการปฏิบัติงานมีปริมาณน้อย ประกอบกับระบบสารสนเทศที่ใช้จัดเก็บข้อมูลด้านการติดตามและประเมินผลยังไม่สามารถสืบค้นและแสดงข้อมูลในลักษณะจำนวนรวม สถิติ แผนภูมิ และการรายงานผลได้ ทำให้การรวบรวมข้อมูลต้องใช้วิธีการนับจำนวนทั้งกฎหมายและมาตรการ ซึ่งต้องใช้เวลามากเนื่องจากข้อมูลที่รวบรวมได้มีจำนวนมากและมีการเปลี่ยนแปลงสถานะผลการดำเนินการอยู่ตลอดเวลา

แนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญในด้านการติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ จะต้องมีการจัดประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจตรงกัน ซึ่งจะช่วยให้การประสานงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีการตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณาวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญร่วมกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ และบุคลากรของสำนักติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเพื่อให้ได้ข้อสรุปว่า หน่วยงานต้องดำเนินการยกร่างกฎหมายและจัดทำมาตรการใดบ้างเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งการประชุมร่วมกันดังกล่าวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดทำบัญชีกฎหมายและมาตรการที่ใช้ในการติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญมีความครบถ้วนสมบูรณ์ นอกจากนี้ควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ ให้มีบทกำหนดโทษกรณีที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่รายงานผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งมีข้อเสนอแนะให้มีกำหนดระยะเวลาในการจัดทำกฎหมายและมาตรการไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็น กรอบบังคับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามจะทำงานด้านการติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีผลเป็นรูปธรรม ด้านการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ต้องกำหนดแนวทางการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญกล่าวคือ ต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเชิงปริมาณเพื่อประเมินว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการยกร่างกฎหมายและจัดทำมาตรการครบถ้วนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดแล้วหรือไม่ โดยมีการประเมินผลทุกไตรมาส รวมทั้งต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเชิงคุณภาพเพื่อประเมินว่า กฎหมายและมาตรการที่มีผลบังคับใช้ไปแล้วมีข้อดีข้อเสียหรือผลกระทบต่อประชาชนและสังคมอย่างไรโดยนำกฎหมายและมาตรการที่มีผลบังคับใช้ไปแล้วอย่างน้อย ๓ ปีมาประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้มีข้อมูลเพียงพอในการประเมินผล และกำหนดวิธีการประเมินผลเป็น ๓ วิธี คือ ๑. การประเมินผลเชิงปริมาณด้วยระบบวิเคราะห์ (Analytical Evaluation) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ของการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้าออกไปเป็นผลผลิต (Output) เพื่อวัดผลเชิงผลผลิต ทำให้ทราบว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้รับการนำไปปฏิบัติในการบัญญัติเป็นกฎหมายและมาตรการแล้วมีจำนวนเท่าไร ๒. การประเมินผลเชิงคุณภาพด้วยการออกแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Form) เพื่อ

วัตถุประสงค์การดำเนินการว่า กฎหมายหรือมาตรการที่มีผลบังคับใช้แล้วมีข้อดีข้อเสียหรือมีผลกระทบต่อสังคมและประชาชนอย่างไร ๓. การประเมินผลเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัย (Evaluation Research) เพื่อประเมินผลเรื่องที่มีความซับซ้อนและต้องมีข้อมูลเชิงลึกมาสนับสนุนให้ได้ผลการประเมินที่มีความแม่นยำและเชื่อถือได้ ซึ่งแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพดังกล่าวจะทำให้การดำเนินงานด้านการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้านบุคลากร จะต้องเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานที่ได้รับมอบหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในแง่มุมต่าง ๆ และความรู้ด้านการประเมินผลโครงการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรในขณะปฏิบัติงาน กล่าวคือ ให้บุคลากรเรียนรู้วิธีการทำงานและสร้างทักษะในขณะปฏิบัติงาน เช่น เรียนรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ มีการถ่ายทอดแนวคิด วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงาน พร้อมกับกำกับดูแล แนะนำช่วยเหลือซึ่งจะทำให้บุคลากรจดจำสิ่งที่ตนเองเรียนรู้ได้มาก นอกจากนี้การสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสเข้ารับการอบรมในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้จะทำให้บุคลากรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้านฐานข้อมูลวิชาการ โดยการกำหนดขอบเขต ประเภท ข้อมูลจากอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงาน และดำเนินการสร้างและแสวงหาข้อมูลใหม่ๆ ที่เป็นปัจจุบัน นำมาจัดการให้เป็นระบบ และต้องมีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลด้านการติดตามและประเมินผลให้สามารถจัดเก็บข้อมูลและแสดงขั้นตอนการดำเนินการตรากฎหมายและมาตรการในลักษณะผังขั้นตอนพร้อมทั้งรายละเอียดประกอบ สามารถสืบค้นและแสดงข้อมูลผลการดำเนินงานในลักษณะจำนวนรวม สถิติ แผนภูมิ และรายงานได้ เพื่อรองรับการปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ ให้มีบทกำหนดโทษกรณีที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่รายงานผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งมีข้อเสนอแนะให้มีการกำหนดระยะเวลาในการจัดทำกฎหมายและมาตรการไว้ในรัฐธรรมนูญ จะทำให้การติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีผลเป็นรูปธรรม ในส่วนข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ควรเร่งดำเนินการตั้งคณะทำงานเพื่อร่วมกันวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญซึ่งจะทำให้ทราบว่า ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการร่างกฎหมายหรือจัดทำมาตรการใดเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จะทำให้การจัดทำบัญชีกฎหมายและมาตรการที่ใช้ในการติดตามผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญมีความครบถ้วนสมบูรณ์ และควรมีการพัฒนาระบบสารสนเทศให้สามารถบริหารจัดการข้อมูลด้านการติดตามและประเมินผลได้ เพราะจะเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการปฏิบัติงานด้านการติดตามการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ต้องพัฒนาระบบสารสนเทศให้สามารถแสดงผลบนเว็บไซต์ของสำนักงานฯ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลและความรู้ให้แก่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง
